

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ *

Υπό τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ί. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

Τακτικού Καθηγητοῦ τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Βιομηχανικῶν Σπουδῶν Θεσσαλονικῆς

1. Τὰ μαθήματα τοῦ παρόντος Σεμιναρίου, τὰ ὁποῖα θὰ διδάξωσιν εἰδικοί συνεργάται τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος, εἶναι ἀφιερωμένα καὶ εἰς τὴν Κοστολόγησιν. Φρονῶ, ὅτι τὸ ἔργον τοῦ ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργον μελέτης καὶ ἐρεύνης τῶν προβλημάτων τῆς Κοστολογήσεως, ἀφοῦ ἐπίτευξις εὐνοϊκωτέρου κόστους αὐξάνει τὴν παραγωγικότητα ἢ βεβαίως καὶ ἀντιστρόφως : αὐξήσις τῆς παραγωγικότητος μειώνει τὸ κόστος. Ἀλλὰ αὐξήσις τῆς παραγωγικότητος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ὀρθολογικῆς κοστολογήσεως. Τὸ ἐν προκειμένῳ, ὅθεν, πρόβλημα εἶναι ἡ ὀρθὴ κοστολόγησις.

2. Ἡ κοστολόγησις (Kostenrechnung) εἶναι περιεχόμενον τοῦ *Οικονομικοῦ Λογισμοῦ* (Rechnungswesen). Εἶναι λογισμὸς κατ' ἀντικείμενον, μέθοδοι καὶ τρόποι ὀργανώσεως, προσδιορισμοῦ καὶ ἐλέγχου τοῦ κόστους. *Κόστος*, δὲ εἶναι αἱ ἀναλώσεις εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, αἱ εἰσροαὶ εἰς τὸ παραγωγικὸν τμήμα, αἱ ἀμοιβαὶ τῶν τριῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς.

Γίνεται ἀμέσως ἀντιληπτὸν τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους καὶ δὴ ὡς *εὐνοϊκωτέρον* κόστους (Kostenoptimum), αἰτήματος καὶ τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς Κρατικῆς οἰκονομίας. Καὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι ἡ *γνώσις* τοῦ κόστους, νοουμένη ὡς *ἀκριβὴς προσδιορισμὸς* τούτου καὶ ἡ ὁποία γνώσις δὲν εἶναι εὐχερὴς καὶ ὅλων ἰδιαιτέρως εἰς τὴν δευτερογενῆ παραγωγὴν καὶ δὴ εἰς τὰς βιομηχανικὰς ἐκμεταλλεύσεις, εἰς τὰς ὁποίας τὸ πρόβλημα παρουσιάζεται ὀξύτερον.

Ἡ Οἰκονομικὴ ἐπιστήμη, ἐρευνῶσα τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ δραστηριότητα, ἀναπτύσσει τὰς θεωρίας τῆς μὲ κύριον βᾶθρον τὸ κόστος, τὰς ἀμοιβὰς τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς. Οἰκοδομεῖ, οὕτως, ἰδίᾳ ὡς μικροοικονομικὴ θεώρησις — ὡς θεώρησις τῶν μικρομονάδων, μικροποσοτήτων καὶ μικροαποφάσεων — ἐπὶ τοῦ βᾶθρου τούτου μὲ θεμελιώδη ὑπόθεσιν τὴν ἐπίτευξιν τοῦ *εὐνοϊκωτέρου* καὶ *ἐπακριβεστερου* κόστους εἴτε ἀμέσως ὡς ἰδιωφελούς εἴτε ἐμμέσως ὡς κοινωνικοῦ ἀποτελέσματος.

Κάθε οἰκονομικὴ μονάς, οἰαδήποτε οἰκονομικὴ ἐκδήλωσις καὶ δὴ βάσει συστήματος ὀργανωμένη, ἐπιδιώκει διὰ τοῦ καλυτέρου συνδυασμοῦ τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς τὴν *ἀριστοποίησιν* (optimization).

* Γενικὴ εἰσήγησις κατὰ τὰ ὀργανωθέντα ὑπὸ τοῦ ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. Σεμινάριον «ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κοστολογήσεως», εἰς Θεσσαλονικίην, τὸν Μάρτιον 1965.

3. Εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, ἀφ' ἑνὸς ἀναλίσκονται ὕλαι καὶ ὕλικά ἐν γένει, ἀπασχολοῦνται προσωπικόν, κεφάλαια, χρόνος καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιτυγχάνονται ἀποδόσεις καὶ ἀποτελέσματα. Πάντα ταῦτα ἀφοροῦν εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας καὶ ὀργανοῦνται καὶ ἐλέγχονται κατὰ διαφόρους τρόπους, ἀπὸ τῆς ἀπλῆς ἐποπτείας μέχρι τῆς πλέον συστηματικῆς παρακολουθήσεως. Ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἐπιτυγχανομένου ἀποτελέσματος καὶ τῆς καταβαλλομένης προσπάθειας δαπάνης συνιστᾷ τὴν *οἰκονομικότητα* (Wirtschaftlichkeit) ἢ *ἀποτελεσματικότητα*. Ἡ ἀποτελεσματικότης δὲ εἰς τὸν παραγωγικὸν τομέα εἶναι ἡ *παραγωγικότης*. (Productivité, Productivity, Productivität).

Ὅσον περισσότερο *ἀριστοποιημένον* εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα εἰς τὴν παραγωγικότητα τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον τὸ κόστος κατέστη εὐνοϊκώτερον. Ὅθεν, γνῶσις τῆς θεωρίας καὶ τοῦ μηχανισμοῦ συγκροτήσεως τοῦ κόστους εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ κόστους. Ἄλλ' ἡ γνῶσις τοῦ κόστους, νοουμένη, ὡς ἐλέχθη, ὡς ἀκριβῆς προσδιορισμὸς τούτου, δὲν εἶναι εὐχερῆς. Συνεπῶς ἀπολύτως ἀκριβῆς κόστος δὲν ἐπιτυγχάνεται. Τοῦτο προσκρούει εἰς πλείστας *θεωρητικὰς ἀμφισβητήσεις* καὶ εἰς *τεχνικὰς δυσχερείας*. Ἀναφέρω τὰς κυριωτέρας ἐξ αὐτῶν :

4. *Θεωρητικὰ ἀμφισβητήσεις*. Τοιαῦτα εἶναι :

4. 1. *Ἀμφισβητούμενα καὶ ἐπαμφοτερίζοντα* στοιχεῖα τοῦ κόστους :

α. *Ἀμοιβὴ τοῦ ἐπιχειρηματίου*. Εἶναι δυνατόν νὰ ὑπολογίζεται καὶ διατί; Κατὰ βάσιν, ἄλλα ἐν προκειμένῳ ὑποστηρίζει ἡ Θεωρητικὴ Πολιτικὴ Οἰκονομία καὶ ἄλλα ἡ Οἰκονομικὴ τῶν Ἐκμεταλλεύσεων. Οἱ ἰδιωτικοοικονομολόγοι, στηριζόμενοι καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν περὶ κανονικοῦ κέρδους τῆς θεωρίας τῆς οἰκονομικῆς ἀναλύσεως, ὑποστηρίζουν, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ ἄσκησις τῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι - καὶ κατ' ἐξοχὴν σήμερον - λειτούργημα κοινωνικόν, ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ἐπιχειρηματίου πρέπει νὰ θεωρῆται προσθετικὸν στοιχεῖον τοῦ κόστους. Τὸ ἀπομένον δὲ μέχρι τοῦ ὕψους τῶν πραγματοποιουμένων ἐσόδων δὲν θὰ ἀποτελέσῃ ἰδιωφελὲς οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ θὰ κατανεμηθῇ εἰς ὅλας τὰς ἐνδιαφερομένης ομάδας, εἰς τὴν περαιτέρω κοινωνικὴν σύνθεσιν τοῦ κόστους (ἐπιχειρηματίας, ἐργαζομένους, καταναλωτάς). Εἶναι, ὁμολογουμένως, τοῦτο ἀντίληψις σοσιαλιστικὴ ἀπορρέουσα ἀπὸ τὴν ἔκκοινωνικοποίησιν τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως.

β. Ἐτερον ἀμφισβητούμενον σοβαρῶς στοιχεῖον εἶναι *οἱ τόκοι*. Ἄλλὰ ποῖοι τόκοι πιστωτικῶν ἢ ἰδίων κεφαλαίων ἢ καὶ ἀμφοτέρων καὶ μὲ ποῖον ἐπιτόκιον, δεδομένου ὅτι τὰ ἐπιτόκια προσδιορίζονται καθ' ὑπόθεσιν καὶ συνεπῶς εἶναι ἐν πολλοῖς αὐθαίρετα; Πολλοὶ εἶναι αἱ ὑποστηριζόμεναι ἀπόψεις ὡς πρὸς τοὺς τόκους καὶ σημαντικὰ τὰ ἐπιχειρήματα τόσον διὰ τὸ πλήρως ὅσον καὶ διὰ τὸ μερικῶς ἔντοκον ἢ ἄτοκον κόστος.

γ. *Οἱ ἐπιχειρηματικοὶ κίνδυνοι*. Πῶς οὗτοι σταθμίζονται καὶ ὑπολογίζονται διὰ νὰ ἀποτελέσουν στοιχεῖα τοῦ κόστους; Ὑπάρχουν κίνδυνοι, οἱ ὅποιοι προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀπλῆν καὶ πλέον συνετὴν ἄσκησιν τῆς δραστηριότητος καὶ διεξαγωγὴν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἀλλὰ καὶ κίνδυνοι ἐκ ριψοκινδύνων ἐνεργειῶν καὶ πλέον τολμηρῶν μεθόδων παραγωγῆς. Οἱ κατὰ περί-

πτώσιν οὔτοι κίνδυνοι ἀντιμετωπίζονται (ἀποφεύγονται, περιορίζονται, καταστέλλονται) μὲ ἀντιστοίχους δαπάνας. Ποῖα ἐξ αὐτῶν καὶ μέχρι ποίου σημείου εἶναι ἀπορροφητέα ἀπὸ τὸ κόστος; Τὰ ὅρια εἶναι ἀπροσδιόριστα καὶ ἀστάθμητα.

δ. *Ἐπαμφοτερίζοντά* τινὰ στοιχεῖα, οἷον ἐκπτώσεις, προμήθειαι κλπ. ἀντιμετωπίζονται, κατὰ περίπτωσιν μετὰ τῆς ἰδίας ἐπίσης ἐπιφυλάξεως, ὡς προσθετικὰ στοιχεῖα τοῦ κόστους.

4. 2. Μία ἄλλη βασικὴ θεωρητικὴ ἀμφισβήτησις εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Ἐπὶ συνεχοῦς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς κατὰ κλιμάκια, ποῖον πραγματοποιούμενον κόστος, *τὸ μέσον ἢ τὸ διαφορικὸν* (τὸ ἐκάστοτε *οὐριακόν*, Grenz-kosten), δηλαδὴ τὸ κόστος τῶν ἐπὶ πλέον μονάδων παραγωγῆς ἐκάστου νέου ἐπιπέδου παραγωγῆς, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἄριστον ἀνιχνευτικὸν μέσον τῶν διαθέσεων καὶ ἀντιδράσεων τῆς ἀγορᾶς καὶ εἴτε τοῦτο εἶναι αὖξον εἴτε φθίνον, δέον νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐνδεδειγμένης τιμολογιακῆς ἢ τιμορρυθμιστικῆς πολιτικῆς; Ἐξ ἄλλου, αὐξανομένης τῆς δραστηριότητος ἀξιοποιοῦνται, κατ' ἀρχὴν, ἐντατικώτερον τὰ ἀπασχολούμενα περιουσιακὰ στοιχεῖα, τὰ σταθερὰ ἐξοδα ἐπιδρῶν μειωτικῶς καὶ ἐπιτυγχάνεται ὁλονὲν εὐνοϊκώτερον κόστος. Τοῦτο ὁμως συντελεῖται μέχρις ἐνὸς ὁρίου, μέχρι τοῦ ἀρίστου βαθμοῦ ἀπασχολήσεως. Ἄλλὰ ποῖον εἶναι τὸ *ἄριστον* τοῦτο σημεῖον εἰς τὴν συγκεκριμένην ἐκμετάλλευσιν; Τὰ μαθηματικά, κυρίως, θὰ μᾶς διευκολύνουν εἰς τὸν προσδιορισμὸν τούτου. Πάντως, πέραν τοῦ ἀρίστου βαθμοῦ ἀπαιτεῖται βασικῶς στατικὴ ἀναδιάρθρωσις εἰς τὴν περιουσιακὴν κατάστασιν καὶ εἰς τὸν τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν καὶ ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν περαιτέρω, ὅτι ἀφ' ἐνὸς ἢ συμπεριφορὰ τῆς καταναλώσεως καὶ ἡ ἐν γένει κατάστασις ἐν τῇ ἀγορᾷ παραμένουν ἀμετάβλητοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀκολουθοῦσα δυναμικὴ διάρθρωσις ὡς αὖξουσα, φθίνουσα ἢ παλίνδρομος διαμόρφωσις τῶν ποικίλων ἐξόδων, ἡ ἐνίοτε ἀδράνειά των ἢ καὶ ἡ ἀδιαφορία τινῶν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἐπιρεάζουν δυσμενῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δραστηριότητος.

4. 3. Ἐπὶ μειώσεως, ἐξ ἄλλου τῆς ἀπασχολήσεως κάτω τοῦ ὁμαλοῦ βαθμοῦ (ζώνη ὑποαπασχολήσεως) ἢ ἐπὶ ἀδρανείας ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει ἐπὶ ὠρισμένον διάστημα, ποῖον τὸ ὀρθολογικὸν κόστος; Διότι καὶ ἡ μὴ πλήρης ἀπασχολήσις καὶ ἡ ἀδράνεια ἔχουν τὰ σταθερὰ των ἐξοδα (μισθοῦς, ἀσφάλιστρα, ἀποσβέσεις, ἐξοδα συντηρήσεως). Τοῦτ' αὐτὸ δὲ συντελεῖται καὶ ἐπὶ ἑτεροχρονισμοῦ εἰς τὸν παραγωγικὸν καὶ τὸν συναλλακτικὸν τομέα.

5. *Τεχνικαὶ δυσχέρειαι*: Παραλλήλως πρὸς τὰς θεωρητικὰς ἀμφισβητήσεις ὑπάρχουν πάντοτε καὶ σοβαρώταται *τεχνικαὶ δυσχέρειαι*. Τοιαῦτα εἶναι:

5. 1. Μὲ ποῖα κριτήρια καὶ βάσεις συντελεῖται ὁ *μερισμὸς τῶν σταθερῶν* (γενικῶν) ἐξόδων εἰς τὰς ἐπὶ μέρους λειτουργίας καὶ θέσεις κόστους; Τὰ κριτήρια ἐνταῦθα εἶναι κατὰ κανόνα ὑποκειμενικά, συνεπῶς, ἐν πολλοῖς ἀυθαίρετα.

5. 2. Ἐξοδα τινὰ (ἀποσβέσεις, κίνδυνοι) εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν *ὑπολογιστικά*.

5. 3. Εἰς τὴν κατὰ στάδια τελειοποίησιν τῆς ὕλης καὶ δὴ ὅταν διὰ τῶν αὐτῶν ἐξόδων τῶν καλουμένων *συνδεδεμένων* (coût - joints) παράγονται πλείονα προϊόντα καὶ ὑποπαράγωγα, πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ ἐξατομίκευσις τοῦ κόστους κατὰ συμπαράγωγον καὶ ὑποπαράγωγον; Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀκολουθούμενος τρόπος κοστολογήσεως τούτων εἶναι ἡ ἀναγωγή εἰς τιμὰς πωλη-σεως. Ἄλλ' εἰς ποῖαν τρέχουσαν τιμὴν πωλήσεως; Ἡ ἀγοραία τιμὴ ἀποτε-λεῖ στοιχείον σχετικὸν μὲ τὸν ἐπιτόπιον διαφορισμὸν τῆς.

5. 4. Ἐτέρα σοβαρὰ δυσχερεία εἶναι ἡ *ἀποτίμησις*. Εἰς ποῖαν τιμὴν καὶ ποῖων στοιχείων: τῶν ὑπαρχόντων ἢ τῶν ἀναλωθέντων κατὰ τὰς ἀπόψεις τῆς ὀρθῆς ἀρχῆς τῆς τρεχούσης τιμῆς ὡς τιμῆς ἀντικαταστάσεως; Ἡ κάθε ἀποψὶς ἔχει τὰς δυσχερείας τῆς καὶ τὰς ἀτελείας. Ἡ κλασσικὴ δὲ ἀντίληψις: Χρῆμα - ἀγαθὸν - χρῆμα, θεωρεῖται πλέον καὶ ἐσφαλμένη. Τὸ ὀρθὸν κύκλωμα κατὰ τὴν ὀργανικὴν θεωρίαν εἶναι: ἀγαθὸν - χρῆμα - ἀγαθόν. Μόνον οὕτως, ἐπανέρχεται ὡς ἔσοδον ἢ προτέρα ἀγοραστικὴ δύναμις. Ἄλλ' ὁ χειρισμὸς πάλιν τῆς ὀργανικῆς θεωρίας ἐν τῇ πράξει ἀπαιτεῖ προϋποθέσεις καὶ εἶναι δυσχερέστατος.

5. 5. Ποῖα, ἐπίσης, ἡ ἀκριβὴς ἐπιβάρυνσις ἐκάστης χρήσεως μὲ τὰ ἔξοδα *πολυτεοῦς ἐπιδράσεως* (ἰδρύσεως, ὀργανώσεως, ἐρεῦνης, λιπάνσεως ἀγρῶν κλπ.).

6. Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ἀντιλαμβάνεται τις τὰς μεγάλας δυσχερείας διὰ τὸν ἀκριβῆ προσδιορισμὸν, τὴν γνῶσιν τοῦ κόστους. Τὸ πρόβλημα πάντοτε ὑφίσταται ἀναποτρέπτως.

Εἰς τὴν ὑπερνίκησιν τῶν περισσοτέρων δυσχερειῶν διευκολύνουν, ὅση-μέραι πληθυνόμεναι, διάφοροι ἐρευναί, θέσεις καὶ θεωρίαι. Διευκολύνουν οὕτω:

6. 1. Ἡ *λογιστικὴ τυποποίησις*. Ἡ ὁμοιομορφία εἰς τὴν καταχώρισιν τῶν λογιστικῶν ἐγγραφῶν καὶ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ κόστους. Ἐπιτυγχά-νεται συγκρισιμότης ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ μεταξὺ ἐπιχειρή-σεων τοῦ αὐτοῦ κλάδου. Τὰ πλεονεκτήματα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς Λογιστικοῦ Σχεδίου εἶναι ὑψίστης σημασίας.

6. 2. Ἡ *ὀρθολογικὴ διάκρισις καὶ διαχωρισμὸς* τῶν ἐξόδων εἰς στα-θερά, μεταβλητὰ καὶ ἡμιμεταβλητὰ, καθὼς καὶ ἡ ὀρθολογικὴ ἐπιβάρυνσις τῶν σταθερῶν ἐξόδων ἐπὶ αὐξομειώσεως τῶν ἐπιπέδων ἀπασχολήσεως.

6. 3. Ἡ *ἐσωτερικὴ τυπολογία* τῶν ἐκμεταλλεύσεων, ἤτοι ἡ διάκρισις τῶν ἀναλόγως τῆς ποσοστιαίας συμμετοχῆς ἐκάστου στοιχείου τοῦ κόστους (συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς) εἰς τὴν σύνθεσιν τούτου, ἐξ οὗ διακρίνομεν: α) ἐκμεταλλεύσεις ἐντάσεως δαπανῶν ὑλῶν, β) ἐκμεταλλεύσεις ἐντάσεως δαπανῶν ἐργασίας καὶ γ) ἐκμεταλλεύσεις ἐντάσεως δαπανῶν κεφαλαίου. Τοῦτο μᾶς ὀδη-γεῖ ἀνετώτερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰς τὴν ὑπερνίκησιν ὀρισμένων δυσχερειῶν.

6. 4. Ἡ ἐπίμονος *μελέτη τῶν ἐπιδράσεων* ἐκ τῆς στατικῆς καὶ δυναμι-κῆς διαρθρώσεως εἰς τὴν *ελαστικότητα ἢ ἀνελαστικότητα* τοῦ κόστους.

6. 4. 1. Ὡς γνωστόν, αἱ δαπάναι ὑλῶν καὶ ἐργασίας καὶ δὴ αἱ τῶν ὑλῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν *μεταβληταί*, αἱ δὲ δαπάναι κεφαλαίου κατ' ἐξοχὴν *σταθεραί*. Αἱ πρῶται, ἐφ' ὅσον εἶναι μεταβληταί, ἐξαρτῶνται δηλαδὴ ἐκ τῆς

αύξομειώσεως τῆς ἀπασχολήσεως, καθιστοῦν τὸ κατὰ μονάδα κόστος λίαν ἔλαστικόν, ἱκανόν, οὕτω, νὰ ἐλαττωθῆ σημαντικῶς, ὅταν ἡ τιμὴ πωλήσεως μειοῦται ἢ ἐλαττοῦται ἢ συνολικὴ παραγωγή. Ἀντιθέτως, αἱ δαπάναι κεφαλαίου, καθ' ὃ κατὰ κανόνα σταθεραί, ἐπιδροῦν δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ κόστους εἰς περιόδους κρίσεων ἐνδοεκεταλλευσιακῶν ἢ ἐξωεκεταλλευσιακῶν. Ἐν πολλοῖς δὲ καὶ αἱ δαπάναι ἐργασίας φύσει μεταβληταὶ καθίστανται ἐνίοτε θέσει σταθεραὶ καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπιδροῦν ἀνελαστικῶς ἐπὶ τοῦ κόστους, ὅταν αὗται χαρακτηρίζωνται ὡς δαπάναι ἐξειδικευμένης ἐργασίας. Οἱ ἐξειδικευμένοι ἐργαταὶ ἐξομοιοῦνται πρὸς τὸ μόνιμον προσωπικόν καὶ δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἀπολύωνται καὶ νὰ ἐπαναπροσλαμβάνωνται κατὰ περίπτωσιν καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν, διότι δὲν ἐπανευρίσκονται εὐκόλως. Οὕτως, αἱ ἀποδοχαὶ τῶν ἐργατῶν τούτων ἀποτελοῦν μόνιμον βᾶρος τῆς ἐκεταλλεύσεως. Βεβαίως, μία ἐκμετάλλευσίς μὲ ἐιδικευμένας ἐργατικὰς χεῖρας, ἐξ ἄλλης ἀπόψεως εὐρίσκεται εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν ἔναντι ἄλλων ἐκμεταλλεύσεων τοῦ κλάδου, αἱ ὁποῖαι εἰς ἐποχὰς κρίσεως ἢ χαλαρώσεως ἐπιδιώκουν τὸν συνοσπισμὸν διὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν ἐξολοθρευτικὸν ἀνταγωνισμόν. Ἡ ἔχουσα ἐξειδικευμένον ἐργατικὸν δυναμικὸν διατηρεῖ τὴν ἀνταγωνιστικότητά της καὶ μετριάζονται ὡς ἐκ τούτου διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν ταύτην ἕτεροι δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις εἰς τὴν ἔλαστικότητα τοῦ κόστους καὶ δύναται νὰ συγκρατῆ τοῦτο εἰς τὰ αὐτὰ ὕψη.

Ἐναφέρω τὴν περίπτωσιν διὰ νὰ καταδείξω εὐθύς ἀμέσως, θεωρητικώτερον, ὅτι αἱ δυσχέρειαι εἰς τὸ πρόβλημά μας ἀμβλύνονται πως ἐνίοτε αὐτομάτως καὶ διατηρεῖται ἄφ' ἑαυτῆς μία ἰσορροπία εἰς τὴν δραστηριότητα ἀναπληροῦσα, οὐχί, βεβαίως, τὴν ἐλλείπουσαν συνείδησιν εἰς τὴν γνώσιν τοῦ προβλήματος, ἀλλ' ἐξυπηρετοῦσα τὴν ἔλλογον προσπάθειαν διὰ τὴν καλύτεραν κατανόησιν τοῦ προβλήματος, διὰ τὸν περιορισμὸν καὶ ὑπερνίκησιν τῶν ἀμφισβητήσεων καὶ θεωριῶν.

Εἰς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα συντρέχουν, αὐτομάτως, παραλλήλως πρὸς τὰς δυσμενεῖς καὶ εὐμενεῖς ἐπιδράσεις. Αὗται ἐπενεργοῦν, ὡς ἐξ ὕψους βοήθεια καλύπτουσαι ἐν μέρει τὴν ἄγνοιαν ἢ καὶ τὴν τυχοδιωκτικὴν ἀποτόλημσιν εἰς τὴν ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἢ τὴν ἐσφαλμένην ἀποψιν τοῦ θεωρητικοῦ.

Οὕτως, ὁ μηχανισμὸς τοῦ κόστους κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν αὐτοελέγχεται καὶ αὐτοῦπηρετεῖται, κατορθώνει νὰ ἰσορροπῆ καὶ κατὰ τρόπον ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν μηχανισμόν τῶν ὀργανισμῶν τοῦ ζωικοῦ ἢ φυτικοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι σύνθηες καὶ ἐνίοτε οὐδόλως ὠφελεῖ. Καὶ τὸ πρόβλημα παραμένει εἰς τὴν βᾶσιν του ἀέκραιον πάντοτε.

6. 4. 2. *Ἐλαστικότης καὶ ἀνελαστικότης κόστους.* Αἱ ἐκμεταλλεύσεις εἰς τὰς ὁποίας κυριαρχοῦν τὰ πάγια περιουσιακὰ στοιχεῖα ἔχουν ηὔξημένα μόνιμα ἔξοδα (ἀποσβέσεις, τόκοι μακροπροθέσμων δανείων, ἔξοδα συντηρήσεως), ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὅμοια ἔξοδα τῶν ἐκμεταλλεύσεων ἐντάσεως κυκλοφοροῦντος ἐνεργητικοῦ. Τοῦτο ὁδηγεῖ εἰς ἀνελαστικότητα τοῦ κόστους, εἰς περιόδους κρίσεως ἢ ὑφέσεων, τῶν ἐκμεταλλεύσεων ἐντάσεως παγίου ἐνεργ.

γητικοῦ. Ἀντιθέτως αἱ ἐκμεταλλεύσεις ἐντάσεως κυκλοφοριακοῦ ἐνεργητικοῦ εἶναι ὀλιγώτερον εὐπαθεῖς ἐκ τοῦ λόγου τούτου.

Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι τὸ μέρος τῶν δαπανῶν, τὸ ἀφορὸν εἰς τὴν στατικὴν διαμόρφωσίν των. Ἀνάγκη νὰ συνεξετασθῇ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα, τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν δυναμικὴν πορείαν, νὰ δλοκληρωθῇ ἢ θεώρησις τοῦ συνολικοῦ ὕψους τῶν δαπανῶν.

Τὰ συνολικὰ ἔξοδα : α) τῶν ἐκμεταλλεύσεων ἐντάσεως παγίου ἐνεργητικοῦ συντίθενται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ *μεταβλητῶν* δαπανῶν, ἀφοῦ αὐταὶ εἶναι κατὰ κανόνα ἐκμεταλλεύσεις πρωτογενοῦς καὶ δευτερογενοῦς παραγωγῆς, ἤτοι ἐντάσεως δαπανῶν ὑλῶν καὶ ἐργασίας, β) τῶν ἐκμεταλλεύσεων ἐντάσεως κυκλοφοροῦντος ἐνεργητικοῦ συντίθεται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ *σταθερῶν* δαπανῶν, ἀφοῦ αὐταὶ εἶναι κατὰ κανόνα ἐκμεταλλεύσεις τριτογενοῦς παραγωγῆς, ἤτοι ἐντάσεως δαπανῶν κεφαλαίου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡ ἀνελαστικότης τοῦ κόστους τῶν ἐκμεταλλεύσεων ἐντάσεως στοιχείων παγίου ἐνεργητικοῦ ($\Pi > K$) ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ἡξημένων σταθερῶν ἐξόδων διὰ τὰ πάγια στοιχεῖα, ἀντισταθμίζεται πῶς ἐκ τοῦ ὅτι αὐταὶ εἰς περιόδους κρίσεως δύνανται νὰ περιορίζουν τὴν δραστηριότητά των, ἀφοῦ εἰς τὰ συνολικὰ των ἔξοδα κυριαρχοῦν αἱ μεταβληταὶ δαπάναι. Ἀντιθέτως, ἡ ἐλαστικότης τοῦ κόστους τῶν ἐκμεταλλεύσεων ἐντάσεως στοιχείων κυκλοφοροῦντος ἐνεργητικοῦ ($K > \Pi$) ἐκμηδενίζεται πῶς ἐκ τῆς δυσμενοῦς ἐπιδράσεως εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ συνολικοῦ κόστους τοῦ ἡξημένου ποσοστοῦ σταθερῶν ἐξόδων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐξόδων.

6. 4. 3. Ἀντιλαμβάνεται τις, ὅθεν, πόσον δυσχερὲς εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἐλαστικότητος καὶ προσδιορισμοῦ τοῦ κόστους. Τὸ πρόβλημα εἶναι πολυσχιδὲς καὶ συναρτᾶται πρὸς πλείστους καὶ ἐν πολλοῖς ἀλληλοσυγκρουομένους παράγοντας. Εἶναι δυσεπίτευκτος ἀπόλυτος θεώρησις τοῦ προβλήματος. Τόσον ὁ μακροοικονομικῶς ὅσον καὶ ὁ μικροοικονομικῶς σκεπτόμενος εἶναι ἐπάναγκες νὰ χωρῇ μετὰ πάσης περισκέψεως καὶ σχολαστικότητος εἰς τὴν γνώσιν τοῦ κόστους, ὅπερ ἀποτελεῖ καὶ τὴν βάσιν διὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς ἐνδεδειγμένης τιμολογιακῆς πολιτικῆς καὶ ἡ ὁποία γνώσις δὲν προδικάζει πάντοτε, ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει διαφωτίζει τὴν τιμολογιακὴν πολιτικὴν.

6. 5. *Πρότυπον κόστος*. Ὁ *μεγάλος ὄγκος* τῆς παραγωγῆς, ὁ *αὐτοματισμὸς* καὶ ἡ *τυποποίησις* εἶναι τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῆς συγχρόνου βιομηχανικῆς παραγωγῆς. Τὸ ἐν ἔχει προκαλεῖται τὸ ἄλλο. Ἡ τυποποίησις ἀφορᾷ καὶ εἰς τὸ *πρότυπον κόστος* (standard cost). Τὸ *πρότυπον κόστος* εἶναι τὸ θεωρητικῶς *κανονικὸν* κόστος με σκοπὸν τὸν ἔλεγχον τῆς ἀποτελεσματικότητος καὶ τὴν συμπίεσιν τοῦ πραγματικοῦ κόστους, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται *συμπιωματικόν*. Μὲ βάσιν ποσοτικὰ πρότυπα, στατιστικὰ καὶ τεχνικὰ δεδομένα, προδιαγράφεται καὶ σχεδιάζεται ἡ παραγωγή, ἢ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἔργου. Καθορίζονται αἱ πρότυποι τιμαὶ τῶν στοιχείων τοῦ κόστους, θεωρούμεναι ὡς κανονικαί, πᾶσα δὲ ἀπόκλισις ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀποτέλεσμα. Οὕτω, προσαρμόζεται ἡ πραγματικότης πρὸς τὰς προτύπους θέσεις. Ἄλλὰ καὶ τοῦ-

το δὲν εἶναι ἀπολύτως τέλειον δι' ὃ καὶ ὁ σχεδιασμός συντελεῖται κατὰ κανόνα βραχυχρόνως.

7. *Τὸ ἄριστον κόστος.* Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα δυνάμεθα συνοψίζοντες νὰ καθορίσωμεν τὸ πρόβλημα τοῦ *εὐνοϊκωτέρου* κόστους (kostenoptimum) ὡς πρόβλημα *ἁρμονικοῦ συνδυασμοῦ διαφόρων συντελεστῶν* καὶ *θέσεων* ἀκόμη δὲ καὶ *συγκυριῶν*. *Τὸ ἄριστον κόστος* εἶναι συνδυασμός πολλῶν ἐπὶ μέρους optimum εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν καὶ τὰς ἄλλας λειτουργίας, εἰς τὸ μέγεθος καὶ τὴν μορφήν τῆς ἐκμεταλλεύσεως, εἰς τὸν τόπον τῆς ἐγκαταστάσεως, τὴν κεφάλαιοδότησιν, τὸν τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν κλπ. ἀλλὰ ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὰς βουλήσεις, τὰς σχέσεις καὶ τὰς δραστηριότητας, τὴν συμπεριφορὰν ἐν γένει ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Τὸ ἀκόλουθον γενικώτερον διάγραμμα ἔχει ἀπόλυτον ἐφαρμογὴν καὶ διὰ τὰς ἐπιδράσεις εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κόστους.

* *Επιδράσεις*

<i>ἐνδοεπιχειρησιακαί</i>	<i>ἐξωεπιχειρησιακαί</i>
<p>(ἐντὸς τῆς συγκεκριμένης ἐκμεταλλεύσεως)</p> <p>ἐκ τῆς στατικῆς διαρθρώσεως</p> <p>ἐκ τῆς δυναμικῆς πορείας</p> <p>(τῆς ἀκολουθουμένης πολιτικῆς ἐφοδισμοῦ, παραγωγῆς, διαθέσεως).</p>	<p>τῆς οικονομίας ἐν γένει</p> <p>(ἐπιτοπίου, ἐθνικῆς, διεθνούς, τῶν συνηκῶν καὶ τάσεως τῆς ἀγορᾶς).</p> <p>τῆς διαίθεσης τοῦ ἐπιχειρηματίου</p> <p>(τῆς ἰσχύος ταύτης αἰσθήσεως, νοουμένης ὡς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς οικονομικῆς μόνιμης ἐξωθεν, ἀφ' αὐτῆς χαρακτηρίζεται ὡς πρόσωπον ἰδεατὸν, διάφορον τοῦ ἐπιχειρηματίου)</p>

8. *Ἐπιχειρησιακὴ ἔρευνα.* Ὑψίστην συμβολὴν μεταπολεμικῶς εἰς τὰ προβλήματα ἀριστοποιήσεως, τοὺς συνδυασμοὺς τῶν ἐπὶ μέρους optimum τῆς ἐκμεταλλεύσεως διὰ τὴν ἀριστοποίησιν τοῦ κόστους καὶ τοῦ οικονομικοῦ ἀποτελέσματος, προσφέρει ἡ νεωτέρα ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἡ καλουμένη *ἐπιχειρησιακὴ ἔρευνα* (operational research, recherche operationelle), ἡ διὰ τοῦ ἀντιστοίχου γερμανικοῦ ὄρου ἀποδιδόμενη ἔρευνα πορείας καὶ ροῆς τοῦ σχεδιασμοῦ (Ablauf und Planungsforschung). Ἐρευνᾶται τὸ optimum μεταξὺ πλειόνων μονάδων προσανατολισμένων πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἓν σύνολον ὄρων καὶ ἐξευρίσκειται ἡ καλυτέρα δυνατὴ λύσις τοῦ προβλήματος, ὅπερ ἀπασχολεῖ. Ἐπιλέγεται δηλαδὴ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν δυνατῶν λύσεων, αἱ ὁποῖαι ὑποτίθεται ἄγουν εἰς τὸν βέλτιστον σκοπὸν, ἡ πλέον εὐνοϊκὴ. Ἡ μέθοδος αὕτη ἐξυπηρετεῖ ἄριστα τὸν κοινὸν νοῦν. «Χάρις εἰς τὴν ἐπιχειρησιακὴν ἔρευναν - γράφει ὁ Pourbaix - ἡ Βιομηχανικὴ Λογιστικὴ, δηλαδὴ ὁ βιομηχανικὸς λογισμὸς, ἡ κοστολόγησις, ἀπὸ σύνολον μεθόδων καταχωρήσεως θὰ ἀποβῇ ἐπιστήμη».

9. *Ἀνθρώπινος παράγων.* Σήμερον ἰδιαιτέρως ὑπολογίζομεν διὰ τὴν

σύλληψιν και λύσιν τοῦ προβλήματός μας και εἰς τὸν *ἀνθρώπινον παράγοντα* (human factors), εἰς τὴν συμπεριφορὰν ὄλων τῶν ἐνδιαφερομένων ομάδων (ὡς συνεργαζομένων και ἀνταγωνιζομένων, ἀλληλεξαρτωμένων) εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κόστους: *ἐπιχειρηματίας, ἐργαζομένους, καταναλωτῆς.*

Ἡ ἐπιχειρηματικὴ δραστηριότης ἀσκεῖ κοινωνικὸν λειτουργημα. Τοῦτο καταφαίνεται ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ ὅ,τι μεγάλα ἐπιχειρηματικὰ μονάδες διεξάγονται παρὰ τοῦ Κράτους ἢ τῆ συμμετοχῆ τούτου. Κατὰ ταῦτα ἡ *μεγιστοποίηση* τοῦ κέρδους ὑπὸ τὴν *εὐδειαν ἐννοίαν* τῆς νοεῖται ὡς κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως, δρώσης διὰ πολλὰς ἐνδιαφερομένης (συνεργαζομένης ἢ ἀνταγωνιζομένης) δραστηριότητος. Ἡ μεγιστοποίησις τοῦ κέρδους ὑπὸ τὴν *στενὴν ἐννοίαν* (τοῦ ἐπιχειρηματίου) νοεῖται ἐξ ἄλλου μέχρι πραγματοποιήσεως τοῦ *κανονικοῦ*, ὅπερ εἶναι τὸ *μετριασμένον*, τὸ ἐπιτρεπόμενον *κοινωνικῶς* κέρδος.

10. *Οἱ κοινωνικοοικονομικοὶ σκοποὶ τῆς κοστολογήσεως.* Ἡ ἀνωτέρω προδιάθεσις προστατεύει ἀνυπολογίστως τὴν σύνθεσιν τοῦ κόστους ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ κοινωνικοῦ κόστους. Οὕτω, κυριαρχοῦν οἱ *κοινωνικοοικονομικοὶ* σκοποὶ τῆς κοστολογήσεως, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς διὰ τὴν ἐπίλυσιν τεχνικοοικονομικῶν προβλημάτων και ἐπίτευξιν τῆς ἀριστοποιήσεως. Διὰ τῆς μειώσεως τοῦ κοινωνικοῦ κόστους ἀποφεύγεται σπατάλη παραγωγικῶν δυνάμεων, προϋπάρχοντος κοινωνικοῦ πλούτου.

Ἡ καθοδήγησις και παρακολούθησις τῆς παραγωγῆς, ἡ ἄσκησις τῆς ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος δὲν δύναται νὰ εἶναι ἔργον τοῦ πρώτου τυχόντος. Ἀπαιτεῖται σοβαρὰ και πλήρης ἐπιστημονικὴ κατάρτισις. Μόνη ἡ ἐμπειρικὴ ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων κατασπαταλᾷ ἀπλῶς δυνάμεις κοινωνικοῦ πλούτου. Ἡ δὲ πραγματοποίησις ὑψηλοῦ ἰδιωφελοῦς ἀποτελέσματος δὲν ἀποτελεῖ κριτήριον εὐδοκίμου κοινωνικῆς δράσεως. Κριτήριον ταύτης δράσεως εἶναι *συνεχῆς ἀριστοποίησις τοῦ κόστους και τοῦ οικονομικοῦ ἀποτελέσματος διὰ τὸ σύνολον τῆς κοινωνίας.* Ἡ θέσις αὕτη και μόνον καθοδηγεῖ διὰ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τοῦ κόστους, διὰ τὸν ἐπακριβέστερον προσδιορισμόν του. Ἐπιλύει τὸ πρόβλημα κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν και εἰς τὴν βᾶσιν του.